

Lausuntopyyntö selvityksestä usean kielen merkitsemisestä väestötietojärjestelmään (määräaika 31.5.2020)

Utlåtandebegäran om utredningen om antecknandet av flera språk i befolkningsdatasystemet (tidsfrist 31.5.2020)

Lausuntopyynnön diaarinumero / Diarienummer för begäran om utlåtande VN/8830/2019

1. Selvityksessä on arvioitu vaikutuksia kieliryhmiin. Mitä muita mahdollisia vaikutuksia usean kielen merkitsemällä väestötietojärjestelmään olisi kieliryhmiin? Pyydämme teitä erottelemaan vastauksessanne malli A:n ja malli B:n arviodut vaikutukset.

1. I utredningen har man bedömt konsekvenserna för språkgrupperna. Vilka andra eventuella konsekvenser skulle införandet av flera språk i befolkningsdatasystemet ha för språkgrupperna? Redogör skilt för konsekvenserna för alternativ A och alternativ B.

LAUSUNTOMME ON KAKSIKIELINEN / VÅRT UTLÅTANDE ÄR TVÅSPRÅKIGT

Viittomakielten lautakunta katsoo, että malli A tarjoaa kaksi- tai monikieliselle henkilölle mallia B selvästi paremman tavan ilmoittaa äidinkielensä.

Suurin osa viittomakielisistä on kaksikielisiä, ja osalla heistä on useampi kuin kaksi äidinkieltä. Äidinkielinä ovat tyypillisesti suomalainen viittomakieli ja suomi tai suomenruotsalainen viittomakieli ja ruotsi. Jollakulla voi äidinkielinä kuitenkin olla jopa nämä kaikki neljä kieltä. Joku toinen taas on omaksunut toiselta vanhemmaltaan esimerkiksi brittiläisen viittomakielen ja toiselta suomalaisen viittomakielen, ja suomi on hänen kolmas äidinkielensä. Tietyn viittomakielen ilmoittaminen äidinkieleksi ei kerro henkilön kuulon tai näön statuksesta. Viittomakielinen voi siis olla esimerkiksi kuuro, huonokuuloinen, kuurosokea tai kuuleva.

Viittomakieliset kokevat, kuten monet muutkin harvinaisempia kieliä äidinkielienään käyttävät monikieliset henkilöt, että väestörekisteriuudistus antaisi heille vihdoin mahdollisuuden tuoda yhteiskunnassa esille heidän kielipääomansa. Myös viittomakieliselle yhteisölle itselleen tietämys yhteisön jäsenten käytämien kielten kirjosta olisi arvokasta ja merkityksellistä, ja sillä olisi positiivinen vaiketus viittomakielisten identiteettiin.

Lautakunta pitää mallia A parempana myös useampaa viittomakielitää äidinkielienään käyttävän näkökulmasta: se ei pakota henkilöä valitsemaan, mikä niistä on hänen "äidinkielensä" ja mikä hänen (vähempiarvoisen) "kotikielensä". Katsomme, että malli A tukee paremmin viittomakielisen henkilön positiivista kienellistä identiteettiä.

Malli B toimisi viittomakielisille erityisen huonosti seuraavasta syystä: jos he merkitsevät äidinkielekseen suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen, heidän pitäisi merkitä suomi tai ruotsi kotikielekseen. Tämä olisi täysin absurdia, koska monet heistä käyttävät suomea tai ruotsia, toki myös kotona, mutta paljon nimenomaan kodin ulkopuolella.

Språknämnden för finländska teckenspråk (Teckenspråksnämnden) anser att modell A erbjuder ett betydligt bättre sätt att registrera modersmålet för två- och flerspråkiga personer, än vad alternativ B erbjuder.

Majoriteten teckenspråkiga personer är tvåspråkiga och en del har också fler än två modersmål. Den typiska kombinationen av modersmål är finskt teckenspråk och finska eller finlandssvenskt teckenspråk och svenska. För en del kan dock alla fyra språk utgöra modersmål. Det finns också exempel på personer som till exempel har lärt sig brittiskt teckenspråk av den ena föräldern och finskt teckenspråk av den andra, medan finska utgör ett tredje modersmål. Att registrera ett teckenspråk som modersmål säger inget om personens syn- eller hörselstatus. Bland teckenspråkiga finns såväl döva, hörselnedsatta, dövblinda som hörande.

Teckenspråkiga upplever, såsom många andra personer med mer sällsynta språk som modersmål, att en förnyelse av befolkningsdatasystemet äntligen skulle synliggöra deras språkliga kapital i samhället. Inom teckenspråkgemenskapen skulle förändringen också ge ökad kännedom om den språkliga mångfalden inom gruppen och ha en positiv effekt på teckenspråkigas identitet.

Teckenspråksnämnden anser också att modell A erbjuder ett bättre alternativ med tanke på flerspråkiga personer: modellen tvingar inte en person att rangordna språken och utse något som modersmål och andra som (mindervärdigare) hemspråk. Därmed anser vi att modell A bättre stöder en teckenspråkig persons positiva språkliga identitet.

Modell B skulle fungera speciellt dåligt för teckenspråkiga på grund av följande orsak: om en teckenspråkig registrerar finskt eller finlandssvenskt teckenspråk som modersmål skulle personen vara tvungna att uppge finska eller svenska som hemspråk. Detta skulle vara absurd i och med att många teckenspråkiga uttryckligen främst använder svenska och finska utanför hemmet.

2. Selvityksessä on arvioitu vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Mitä muita mahdollisia vaikutuksia usean kielen merkitsemisellä väestötietojärjestelmään olisi viranomaisille. Pyydämme teitä erottelemaan vastauksessanne malli A:n ja mallin B:n arvioidut vaikutukset. 2. I utredningen har man bedömt konsekvenserna för myndigheternas verksamhet. Vilka andra eventuella konsekvenser skulle införandet av flera språk i befolkningsdatasystemet ha för myndigheterna? Redogör skilt för konsekvenserna för alternativ A och alternativ B.

Kaksi- tai monikielisen henkilön taidot hänen käyttämiseen eri kielissä eivät tyypillisesti ole yhtäläiset, ja myös jokainen kielen käyttöala on tyypillisesti omanlaisensa. Erityisesti monikielisistä henkilöistä osa voi kokea, että haluaisi antaa äidinkielistään tarkempaa tietoa kuin mihin esitetyt mallit A ja B antavat mahdollisuuden.

Viittomakielten lautakunnassa ymmärretään, että lomakkeen rakenne tulee pitää mahdollisimman yksinkertaisena. Se kuitenkin ehdottaa, että tietojen ilmoittamislomakkeelle lisättäisiin vapaa tekstikenttä, jossa eri äidinkielten asemaa omassa elämässään voisi halutessaan kuvata. Tätä tietoa viranomaiset voisivat sitten hyödyntää. Tärkeä lisätieto voisi olla esimerkiksi se, että itsellä on puuttuelleriset taidot kielessä (suomi tai ruotsi), jonka on merkinnyt asiointikieleksi. Tai voisi esimerkiksi kertoa, onko kuuro vai kuuleva. Ellei tämänkaltaista lisätietoa voi antaa, kansalainen joutuu sen aina erikseen selittämään kullekin viranomaiselle, ja sen myötä myös viranomaispuolelle aiheutuu paljon lisätyötä.

Malli A antaa selvästi paremman kuvan henkilön äidinkielistä ja tarjoaa siten valtiolle ja viranomaisille mahdollisuuden hahmottaa kieli tai kielet, joilla henkilö asioi viranomaisten kanssa. Tämä pitää paikkansa erityisesti, jos mahdolistetaan vapaamuotoisen lisätiedon antaminen. Koska mallissa A henkilön on mahdollista tuoda esille kaikki äidinkielet, tämä tieto auttaa kuntia ja

valtiota kattavasti suunnittelemaan kansalaisille tarjottavia, äidinkieleen kytkeytyviä palveluja. Vähemmistökielten kohdalla tämä ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että viranomainen itse päättää, millä kielessä henkilön kanssa (esimerkiksi kasvotusten) asioidaan. Jos suomenruotsalaisen kuuron henkilön toinen äidinkieli on Suomen valtaviittomakieli, suomalainen viittomakieli, hänen tulee kuitenkin voida asioida viranomaisten kanssa vahvemalla äidinkielessään, suomenruotsalaisella viittomakielessä.

Malli B: Viitaten kohdassa 1 antamaamme vastaukseen, malli B toimisi viittomakielisten kohdalla huonosti ja voisi antaa vääristynytä tietoa hänen äidinkielistään (kansalainen voisi esimerkiksi joutua ilmoittamaan käyttävänsä suomea tai ruotsia kotikielenään).

En två- eller flerspråkig persons språkkunskaper är sällan fullständigt jämnstarka på alla språk utan olika språk kopplas ofta till olika användningsdomäner. Speciellt bland flerspråkiga personer kan det därför finnas ett behov av att ge mer information om sina modersmål än vad modellerna A och B tillåter.

Teckenspråknämnden är införstådd med att blankettens struktur också i fortsättningen måste hållas möjligast enkel. Ändå föreslår vi att blanketten skulle kompletteras med ett fält för fri text, där var och en till exempel kunde förklara de olika modersmålen roll i ens eget liv. Denna information kunde myndigheterna dra nytta av. Somiktig tilläggsinformation kunde en person exempelvis därtill meddela att hon eller han har begränsade kunskaper i det språk (svenska eller finska) som uppgivits som kontaktspråk. Ytterligare kunde en person uppge ifall hon eller han är döv eller hörande. Så länge det inte är möjligt att ge dylik information, måste medborgaren alltid förklara situationen på nytt för olika myndigheter, vilket också medför överloppsarbete för de olika myndigheterna.

Modell A ger en avsevärt bättre bild av en persons olika modersmål och därmed ger modellen också myndigheterna en bättre uppfattningen om vilket eller vilka språk personen använder i samband med olika myndighetskontakter. Detta gäller speciellt ifall det också ges möjlighet till tilläggsinformation i fri text. Eftersom modell A möjliggör att en person för fram alla sina modersmål, hjälper informationen både kommuner och staten att på ett uttömmande sätt planera modersmålsrelaterade tjänster. För språkminoriter får modellen dock inte i praktiken leda till att myndigheterna själva väljer vilket modersmål som används i direktkontakt (till exempel ansikte mot ansikte) med medborgaren. Om en finlandssvensk döv har finskt teckenspråk som andra modersmål, får det dominerande majoritetsteckenspråket (finskt teckenspråk) inte köra över det mindre teckenspråket. Personen måste ha möjlighet att sköta ärenden på sitt starkare modersmål, alltså på finlandssvenskt teckenspråk.

Modell B: Med hänvisning till svaret på fråga 1 skulle modell B fungera dåligt för teckenspråkiga. Modellen kunde också leda till missvisande information om en persons modersmål (i och med att en person skulle bli tvungen att uppge finska eller svenska som hemspråk utan att språken används i hemmet).

3. Mitä taloudellisia vaikutuksia usean kielen merkitsemisellä väestötietojärjestelmään olisi teidän kannaltaanne? Pyydämme teitä erottalemaan vastauksessanne malli A:n ja mallin B:n arviodut vaikutukset.

3. Vilka ekonomiska konsekvenser skulle antecknandet av flera språk i befolkningsdatasystemet för din organisation? Redogör skilt för konsekvenserna för alternativ A och alternativ B.

Usean kielen merkitsemisellä väestötietojärjestelmään ei olisi taloudellisia vaikutuksia viittomakielten lautakunnan toimintaan.

Yhteiskunnalle aiheutuviin kustannuksiin liittyen lautakunta haluaa tuoda esille sen, että viranomaisten saataville tuotu tieto viittomakielten käytöstä äidinkielienä toteuttaa osaltaan viittomakielisen kielellisiä oikeuksia. Viranomaisilla on kielellisiä oikeuksia koskien edistämislainsäädäntöä, mutta ellei viranomainen tiedä kansalaisen olevan viittomakielinen, hän ei voi tämän kansalaisen oikeuksia edistää. Uudistus on tässäkin mielessä siis erittäin tärkeä. Viittomakielten lautakunta siis katsoo, että uudistuksesta aiheutuvia kuluja voi perustella kansalaisten lakiin perustuvien oikeuksien tosiasiallisella toteutumisella.

Tänä vuonna perusteilla oleva viittomakieliasiaiin neuvottelukunta olisi varmastikin paras toimielin arvioimaan niitä kustannuksia, joita usean kielen merkitsemisestä väestötietojärjestelmään tulisi viittomakielisen osalta seuraamaan.

Möjligheten att anteckna flera språk i befolkningsdatasystemet skulle inte leda till några ekonomiska konsekvenser i Teckenspråksnämndens verksamhet.

Med tanke på eventuella tilläggsutgifter vill Teckenspråksnämnden påpeka att en mer lättillgänglig myndighetsinformation gällande användning teckenspråk som modersmål, i sig stöder teckenspråkigas språkliga rättigheter. Myndigheterna har en skyldighet att främja användningen av teckenspråk, men om myndigheterna saknar information om vem som är teckenspråkig är det också svårt att främja teckenspråkigas rättigheter i praktiken. Också i detta avseende är en förnyelse högst nödvändig. Teckenspråksnämnden anser därför att eventuella utgifter som förändringen medför, motiveras med en förbättrad möjlighet att i praktiken förverkliga de rättigheter som lagen föreskriver.

Delegationen för teckenspråksärenden som ska inrättas i år, utgör sannolikt det bästa organet att utvärdera kostnaderna som antecknandet av flera språk i befolkningsdatasystemet skulle tillföra för teckenspråkigas del.

4. Mikä selvitetyistä vaihtoehdista olisi teidän mielestänne paras malli toteutettavaksi? (malli A, malli B, ei kumpikaan)
4. Vilket av de föreslagna alternativen anser din organisation vara bättre? (modell A, modell B, Ingendera)

Malli A.
Modell A.

5. Kirjoittakaan täähän, jos teillä on muuta lausuttavaa.
5. Andra kommentarer.